

POLITIKA

Knjiga Mijata Lakićevića, kao i vreme u kojem je objavljena, govore da Srbiji nedostaje Zoran Đinđić

„Zoran Đinđić je bio svestan rizika i koliko je u Srbiji prisutan i jak strah od promena“: Slaviša Orlović o novoj knjizi o nekadašnjem premijeru

Slaviša Orlović 26.11.2022. 21:04

foto EPA/SRDAN SUKI

Ključne vrednosti knjige Zoran Đinđić: Prosvet(1)itelj Mijata Lakićevića, koja se nedavno pojavila u izdanju novosadske Akademске knjige, jesu otimanje od zaborava Zorana Đinđića, ukazivanje na nerazdvojivost njega kao filozofa i političara, kao i ispravljanje nepravdi i demistifikacija nekih interpretacija koje su bile na putu da prerastu u mit.

„Ova knjiga trebalo bi da tu nepravdu makar malo ispravi“, piše autor. Kako u predgovoru naglašava Latinka Perović, ovo je verovatno najpotpunija intelektualana biografija Zorana Đinđića. Istovremeno i „ključ za razumevanje Srbije na prelazu iz 20. u 21. vek“. Lakićević nastoji da odgovori na pitanje: Ko je bio Zoran Đinđić?

U knjizi pokazuje da je reč o angažovanom intelektualcu, publicisti, prevodiocu, filozofu, studentskom lideru, političkom vođi i državniku. Hronošoki i kontekstualno, Đinđićev život i karijera u ovoj knizi prate se od studentskog lidera do okončanja kao državnika.

OSVAJANJE SLOBODE: Iako se intelektualno oblikovao u krugu svojih profesora praksisovaca, uzdigao se iznad njih i otišao na izvorište Frankfurtske kritičke misli.

Zbog nemačke klasične filozofije počeo je da uči nemački jezik. Svoje obračunavanje sa marksizmom počinje još u diplomskom radu, nastavlja u magistarskom (knjiga Subjektivnost i nasilje) i završava u doktorskoj disertaciji „dekonstrukcijom Marksa“ (knjiga Jesen dijalektike).

A sve vreme je kumunizam praktično rušio zaključno sa 5. oktobrom, 2000. Već od svojih prvih radova (1976) trajnije se određuje njegov intelektualni put isprepleten odnosom

„teorijskog“ i „praktičnog“ uma, između filozofije i politike). Đinđića filozofa, na žalost, najviše je prečutao, skrajnuo pa i napadao njegov matični Filozofski fakultet.

Kolege mu uspeh nisu oprostile. Iako je 1989. izabran za vanrednog profesora na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, tamo nije održao nijedno predavanje. Ponudu na bečkom institutu žrtvovao je za politički angažman. U znak sećanja na njega, Univerzitet u Konstancu i ovaj grad postavili su ploču sa njegovim imenom, ali ne i Filozofski fakultet u Beogradu.

Odnos Đinđića filozofa i političara je višestruko važan. Prvo, njegovo političko delovanje proizilazilo je iz njegovog filozofskog mišljenja. Drugo, Đinđić, kao političar – državnik, teško se može sagledati i razumeti bez Đinđića – filozofa. Treće, Đinđić je prestao da bude političar – da filozofira, da bi postao političar – da dela.

Bavio se pitanjima kakve posledice ostavljaju ideje i šta one donose. Đinđić sebe nije doživljavao kao liberala već kao socijaldemokratu. Do liberalnih ideja, na žalost, nije došao preko svojih profesora u Srbiji („koji su ih držali u marksističkom getu“, Desimir Tošić), ni u Nemačkoj, koji su bili „zapadni marksisti“.

Pitanje slobode za Đinđića nije metafizika koliko praktična politika, nije spekulacija koliko je delanje i akcija. Iako nije bio klasični liberal ni libertarijanac, čitav njegov život posvećen je osvajanju slobode. Sloboda je za njega, intinuitivno i instinktivno, bila „odsustvo prinude“. Možda u praksi više kao ideja emancipacije.

Đinđić političar, od srednjoškolskih, a naročito od studentskih dana bio orijentisan na pobunu. Opredelio se za studije filozofije, verovatno jer je tada Filozofski fakultet bio tačka kritičkog mišljenja i sedišta pobune i otpora režimu.

Spoj filozofije i politike, kod Đinđića je bio moguć jer je imao „urođeni dar“ za filozofiju i urođenin „poriv“ za praktičnu politiku. Filozofija mu je bila samo napajanje i izvor nadahnuća za ono što je bila njegova karijera i njegova sudbina – praktična politika.

Za politiku mu je inspirativan bio Maks Veber čiji esej Politika kao poziv je prvi preveo 1988. Sledeći Vebera, Đinđić je živeo „za“ politiku, a ne „od“ politike, tražeći u njoj unutrašnji „sadržaj svog života“. Po Veberu, ali i za Đinđića, za političara su posebno važne tri odlike: strast – osećanje odgovornosti – mera.

NA DOBROM PUTU: Đinđić je jedan od trinaest osnivača Demokratske stranke (1990) sa svojim profesorima Mićunovićem i Tadićem.

Kao primer odlučnosti i energije može služiti kampanja Pošteno – Zoran Đinđić, koju je vodio na izborima 1993. kada je Demokratska stranka osvojila 29 mandata (u odnosu na samo šest godinu dana ranije).

Nakon tih izbora 1994. postaje predsednik DS. Za njega je politika preuzimanje odgovornosti. Đinđić je na bazi iskustva i saznanja oblikovao ideju da se bez velike narodne pobune ne može (samo na izborima) promeniti vlast. Đinđić je bio jedan od ključnih ljudi u političkim promenama 2000.

Za njega „disidentska ‘kritika svega postojećeg’ nije program sa kojim se može izaći na izbore“. Pamtiće se i po kampanji Srbija na dobrom putu. Kretajući se od mesta gradonačelnika Beograda do predsednika vlade, stasao je u državnika. Nije prihvatio ulogu Vilija Branta: „Paralela sa Vilijem Brantom je previše jednostavna, zato što je, kad je reč o Balkanu, na svim stranama bilo i krivica i žrtava“.

U politici su Đinđića, kao i mnoge druge, pratile i određene kontroverze (susreti sa Miloševićem i Karadžićem). Svojim političkim angažmanom, Đinđić je hteo da menja Srbiju uprkos organizovanom otporu koje su snage kontinuiteta pružale promenama.

Bio je svestan rizika i koliko je u Srbiji prisutan i jak strah od promena, strah od novog, strah od Evrope, strah od Zapada, strah od reformi i strah od budućnosti. Sukob Đinđića – „menadžera kampanje“ DOS i Koštunice – „nosioca liste“ DOS, podstican je spolja a odvijao se u sukobu dva principa – „legitimiteta“, da se u političke promene ide odlučnije jer postoji podrška građana na izborima i „legaliteta“, da se transformacija odvija po ustavu i zakonima.

Poslednja tema kojoj se detaljnije bavio bila je rešavanje pitanja Kosova. To je činio kao predsednik vlade – države koju je hteo da demokratizuje i uvede u EU. Osećao je teret, vodeći državu čije su granice nejasne, suverenitet ograničen a fakture za kredite i dugove Kosova stizale su svakoga dana.

Đinđićevo političko delovanje razapeto je duž linije nacionalno-građansko. Iz njegovog nasleđa u Srbiji svako uzima ono što mu odgovara i svojata ili odbacuje, zavisno od svoje stajne tačke.

Nacionalisti su mu zamerili izručenje Miloševića na Vidovdan, ali mu se nisu zahvalili za uvođenje veronauke u škole, vraćanje Bogoslovskog fakulteta na Univerzitet i osnivanje fonda za završetak hrama Svetog Save.

Građanska Srbija mu to nije oprostila. Znao je da se nacionalizmom na unutrašnjem planu dobijaju glasovi, ali se na spoljnjem gube poeni. Đinđić tvrdi: „mi smo građanska stranka u političkom okruženju koje je potpuno suprotno svemu što je građansko“.

NI NA ISTOKU NI NA ZAPADU: Đinđić – političar od gradonačelnika Beograda, preko predsednika Vlade, završio je kao Đinđić – državnik. Anarhista u mladosti, nadahnut filozofijom i idejom revolucije spremio se za osnovni cilj – kako organizovati i sprovesti političke promene.

Kritička škola otvorila je perspektive delegitimizacije, ali mu nije pomogla da spozna da nakon „prevrata“ na scenu stupa pitanje „konstitucionalizacije revolucije“. Ako se revolucija ne „konstitucionalizuje“, nastupa nasilje i osveta „jakobinaca“. Lakićević s pravom tvrdi: „Đinđić je i samom svojom pojavom asociirao na novo i savremeno“.

Za Đinđića je Srbija bila na Zapadu, iako o Zapadu nije imao iluzije jer je tamo živeo, studirao i jer ga je poznavao. Po Đinđiću, „Srbija je puna dva veka neprestano na klackalici između Orijenta i Zapada“.

Danas, u institucionalnoj neopredeljenosti Srbije, njegove reči i stavovi su aktuelniji. Đinđićevo stvaralaštvo i Đinđićev život korespondirali su sa modernim zapadnim svetom.

On spada u red onih toposa srpske intelektualne elite koji su najdalje stizali i najviše se uzvisili kada su korespondirali sa modernim svetom (poput Vuka Karadžića, Dositeja Obradovića, ali i jednog Milankovića, Pupina, Tesle).

Na oku dubokoj državi bio je od studentskih dana do nišana kad su se rastali. Planirao je da premijersku funkciju ubrzo zameni profesorskom na nekom univerzitetu u inostranstvu.

Imao je „preča posla“. Slutio je da će proći kao knez Mihajlo. Poslednja Đinđićeva knjiga za života bila je Srbija ni na Istoku ni na Zapadu. Đinđićeve mane su zanemarljive, kako u poređenju sa drugim političarima, tako i u odnosu na negovu izuzetnost. On je kroz život uvek bio brži i ispred drugih.

Žurio je da završi fakultet za nešto više od tri godine, da završi doktorat za manje od dve godine. Žurio je sa reformama, iako razapet između Habermasovski rečeno „sveta života“ i „sveta sistema“. Izdvajam njegovu metaforu: „kad pretičeš, dodaj gas“. Ispostavilo se: „Ne brže od života!“ Nedostajalo je malo od onog upozorenja Hane Arent: „Stop and Think!“

Mijat Lakićević rešava ili bar upućuje na rešenje brojnih kontroverzi koje idu uz Đinđića. Lakićević novinar i publicista, veoma dobro kombinuje postavljena pitanja i ponuđene odgovore.

Dovoljno ostavlja čitaocu da zamisli i zaključi. Đinđić je i svoj život prineo kao ulog za budućnost bolje Srbije. Na nama je da podsećamo na to, kao i ova Lakićevićeva knjiga.

Šta je Srbija o Đinđiću mislila nije potvrđivala za života glasanjem na izborima, koliko u povorci na najmasovnijoj sahrani (uz patrijarha Pavla), verovatno u istoriji Srbije. Ova knjiga, kao i vreme u kojem je objavljena, govore da Srbiji nedostaje Zoran Đinđić.

<https://www.danas.rs/vesti/politika/zoran-djindjic-je-bio-svestan-rizika-i-koliko-je-u-srbiji-prisutan-i-jak-strah-od-promena-slavisa-orlovic-o-novoj-knjizi-o-nekadasnjem-premijeru/>